

Tri Petraša

Na bedemu Krunske utvrde (Kron-Werck) s onu strane Drave bila je uzidana ploča s ovim natpisom:

Da die Befestigungsarbeit der Essecker Festung
sich seiner Beendigung naht,
Nimmt das Kronenwerk seinen Anfang
Unter dem gekrönten Scheitel
Des glorwürdigsten Kaisers Karl des Sechsten
Auf Befehl des unüberwindlichen Heerführers
Des kaiser. Kriegsheeres Eugenius Prinz v. Savoyen,
Mit Zuthun durch Legung des ersten Grunsteines
Im Nahmen dieses durchlachtigsten Heerführers
des erlauchten Husarengenerals u. damaligen Commandanten
Maximilian Freicherr von Petrasch,
Den 26. Oktober im Jahre unseres Heiles 1721.
Unter Leitung des hochedlen Kriegsbaumeister Friedrich v. Heiss.
Der Gott des Anfangs u. des Endes kröne dieses Kronenwerk,
Deus initii et finis coronat opus coronatum

1 7 2 1.

a) Pomenuti M a k s i m i l i j a n P e t r a š rodom je Moravan. Rodio se 1668. u Olomoucu od roditelja građanskog staleža. Po običaju ondašnjeg doba upisao se i on i mlađi brat Ernst Antun u vojsku, gdje je služio kao običan vojnik u kirasirskoj pukovniji Gundulića (Gondola). Sudjelovao je u bici kod Lugoša, u kojoj je pao general Veterani. Iza petgodišnje vojničke službe postao je časnik. Za Rakocijeva ustanka pao je u ropstvo buntovnika i prokuburio u tamnici sve dok nije došlo do izmjene zarobljenika. Poslije svoga oslobođenja brzo je napredovao. G. 1711. postao je pukovnik i zapovjednik Brodske tvrđave. Kao pukovnik oženio se u Osijeku 21. V. 1711. Marijom Dorotejom, kćerkom osječkog generala v. Beckers, graditelja osječke tvrđave. Sudjelovao je u turskom ratu što ga je započeo princ Eugen Savojski. G. 1718. postao je kao general član komisije za razgraničenje između Austrije i Turske. G. 1721. premješten je kao tvrđavski zapovjednik u Osijek, gdje je izgradio krunsku utvrdu preko Drave, o čemu nam govori gornji natpis. G. 1722. podijeljen je njemu i bratu Enstu Antunu ugarski barunat i češko plemstvo. Otišao je u mirovinu kao feldmaršal te živio na svome dobru Fürstenau u Moravskoj, gdje ga je zatekla smrt 24. VIII. 1724.

G. 1707. dobio je donaciju na C e r n i k (jedno trgovište i 12 sela). Žena Marija Doroteja darovala je kao spahinica franjevačkom samostanu Cerničkom šljivik i vinograd a u Baćin-dolu podigla crkvu. Ovaj je spahiluk njezin sin Josip 1753. prodao Marku Markoviću, potpukovniku narodne konjaničke vojske.

b) Josip Petraš sin je Maksimilijanov. Rodio se u Brodu na Savi (u samoj tvrđi) dne 19. X. 1714. Kada je otac pošao u mirovinu, došao je i Josip u Moravsku, gdje je dobio valjanu izobrazbu. U isusovačkom kolegiju u Olomoucu stekao je grad doktora filozofije. Pravo je dovršio u belgijskom Louvainu. Proputovao je Holandiju, Englesku, Škotsku, Irsku, Francusku i Švicarsku. Poslije povratka služio je u vojsci kao adjutant princa Eugena, sudjelovao u vojnama na Rajni, postao zapovjednikom jedne satnije u pukovnici Daun. Iza sklopljenog austro-francuskog mira ostavio je vojsku i ponovno pošao na putovanja, odakle se vratio, kada su mu stigli glasi da mu je mati teško oboljela. Iskazavši pietet majci ponovo je otišao na putovanja. U Würzburgu upoznao je Anu Mariju pl. Hettersdorf, koja mu je postala ženom. Sada se nastanio u Olomoucu i sav posvetio naukama. Prekinuo je taj svoj mir putovanjem po Heladi i na Egadske otoke. Vraćao se preko Italije, gdje se nešto dulje zadržao u Firenci i Cortoni sklapajući prijateljske veze s intelektualnim krugovima.

Josip je u svoje doba bio krupna ličnost. Govorio je i pisao latinski, njemački, talijanski, francuski i hrvatski a razumijevao hebrejski, grčki, engleski, mađarski i holandeski. Nije stoga nikakovo iznenađenje, da se oko njega stali okupljati intelektualci, od kojih je složio *Societas incognitorum in terris austriacis*, koja je u Olomoucu 1747. počela izdavati *Monatliche Auszüge alt- und neuer Gelehrter Sachen*, a od 1748 u Beču. Doneseni su prikazi publikacija njemačkih i stranih učenjaka i pjesnika. Ocijenjene su Gellertove basne, ode i pjesme Hagedorna i Scheybova Theresiade, spjevana u slavu Marije Terezije. Najviše prikaza pisao je sam Petraš. Izišle su samo 3 sveske. Societas nije bila dugoga vijeka. Članovi se rasuli, a sam se Petraš povukao na svoje dobro Neuschloss.

Kada je oglašeni K. F. Gottsched u Leipzigu 1743. dao inicijativu da se po uzoru akademije u Parizu osnuje njemačka akademija u Beču, pozvan je Petraš da izradi nacrt. Premda je 6. VI. 1750. elaborat predao ministarstvu, do osnutka akademije nije došlo.

Josip je umro 15. V. 1772. u Neuschlossu u Moravskoj. Valjda je povodom toga u brodskoj tvrđi na njegovu rodnu kuću stavljena ploča s natpisom:

In diesen Hause wurde am 19. X. 1714. geboren Josef Freicherr v. Petrasch (Petrus Cinerius), Gründer der ersten Gelehrten Gessellschaft und Wissenschaftlichen Zeitschrift in Ostereich, gestorben 5. IV. 1772. (?). Imao je tri kćeri: Karolina udata V. Lipowsky, Marija Ana udata v. Hochberger i Antonija udata za grofa v. Pötting.

Sve svoje publikacije izdao je pod humanističkim pseudonimom Petrus Cinerius (Petrasch = Petrus + Asch(e) = pepeo = cinis). Poznata su ova djela:

Disertationes litterariae hebdomade varia publicatae. Florentiae 1742. (skup od 21 rasprave o različitim pitanjima) 8°, *Samlung verschiedener deutscher Gedichte eines*

Slawoniers u dva dijela (Frankfurt i Leipzig 1767. i 1767.) 8°, *Dreissig Schauspiele zur Besserung der deutschen Schaubühne* 3 sv. Nürnberg, 1765. 8°

Po raznim talijanskim i njemačkim časopisima imade Petraševih prikaza povijesnih i arheoloških. U njegovoj se ostavštini našla pjesma *Die Träume* spjevana u Danteovoj maniri; *Arbaces*, neke vrsti romana za mladež da bolje upozna povijest, običaje, život, graditeljstvo i način ratovanja starih Helena; *Vorschläge wie man neue Gelehrte Akademien errichten u. alte verbessern solle*. G. 1747. spremio je za štampu *Biblioteca bohemica* (popis svih štampanih djela u Češkoj, Moravskoj i Šleskoj), ali je to cenzura zabranila radi antireligioznih i antidržavnih spisa. Preveo je s češkoga na latinski djelo Poprackoga o moravskom plemstvu i nadopunio ga sa češkim. Djelo je ostalo nedovršeno. *Bibliotheca Petraschiana*, štampana 1776. u Beču, dosta je oskudna.

c) Ernst Antun Petrasch mlađi je brat Maksimilijanov. Rodio se 1680. Služio je u narodnoj miliciji (*militia nationalis, volones*) u pukovniji Antuna grofa Zichy i poslije 11 godina postao časnik. Sudjelovao je zajedno s bratom u bici kod Lugoša. Poslije karlovačkog mira (1699.) pošao je s carskim poslanikom v. Dettingen u Carigrad, odavle u Smirnu te se preko Sardinije i Francuske vraćao kući. U Francuskoj zatekao ga je španjolski nasljedni rat, u kojemu se kao kirasirski časnik osobito istakao. Kao potpukovnik pukovnije Schönborn odlikovao se u borbama oko Beograda i Pančeva sa turskom šajkaškom flotilom, dopanuo rana, bio zarobljen te odveden u Carigrad, odakle se tek povratio poslije požarevačkog mira (1718.) kao izmjena za Nikolu Maurocordata. Oslobođenog Petrascha princ je promaknuo na pukovnika s motivacijom »— damit er, wie billig, iura postliminii geniesse u. nebst ausgestanerer harter Gefangenschaft den Verdruss des verlorenen Ranges nicht haben möge —«. Kao feldmaršal sudjelovao je s princ Eugenom 1734. u francuskoj vojni. Umro je 1768. Imao je sina Ernst Gottlieba (1708.—1792.).

Kukuljević u — Nadpisi sredovječni i novovjeki Zagreb 1891. — navodi na p. 26, da je u franjevačkoj crkvi u Cerniku 1792. pokopan general Ernst Petrasch sin Maksimilijanov. Ovo nije točno. Ernst Antun imao sina Ernsta Gotliba, koji se rodio 1708. a umro 1792.

I. B.